

ŠIAULIŲ „JUVENTOS“ PROGIMNAZIJA

INFORMACINĖ ATMINTINĖ

TĖVAMS PADEDANT VAIKAMS MOKYTIS GARSĄ G

Bendra informacija

Garsų tarimo mokymas vyksta tam tikru nuoseklumu. Iš pradžių vaikas mokomas taisyklingai ištarti atskirą garsą, vėliau garsas įtvirtinamas skiemenyse, žodžiuose ir sakiniuose. Paskutinis etapas – įtvirtinti garsą kasdienėje kalboje ir išmokyti jį atskirti nuo panašiai skambančių garsų. Svarbu lavinti ir foneminę vaiko klausą, t. y. gebėjimą išgirsti nurodytą garsą skiemenyse, žodžiuose ir sakiniuose.

Garso G tarimas

Tariant kietąjį priebalsį g, lūpos pasyvios, burna truputį pravira, liežuvis stataus kalnelio formos. Užpakalinė liežuvio nugarėlės dalis prispaudžiama prie minkštojo gomurio priešakinio pakraščio ir susidaro uždarama, kurią išsprogdina oras atėjęs iš plaučių. Virpa balso stygos. Tariant minkštąjį priebalsį g', liežuvio nugarėlės vidurinė dalis prisispaudžia prie kietojo gomurio ir sudaro su juo uždaramą. Liežuvio galiukas pasistumia į priekį ir liečia apatinius dantis

Parengiamieji pratimai

- Iškišamas ilgas liežuvis ir įtraukiamas giliai į burnos ertmę.
- Liežuvio galiuką įrėmus į dantis, jo šaknis pakeliama prie kietojo gomurio.
- Kvėpuojama pro nosį, plačiai išsižiojus (tuo metu liežuvio nugarėlė būna kaip tik garsų k, g vietoje).
- Tariant skiemenis **da da da** zondų ar pirštu liežuvis stumiamas tolyn, prie minkštojo gomurio. Iš pradžių pasigirsta dia dia dia, dar toliau stumiant – **gia gia gia** ir pagaliau – **ga ga ga**.
- Ugdyti girdimąjį suvokimą.
- Lavinti visą artikuliacinį aparatą, ypač liežuvį.
- Išsižioti, išriesti liežuvį kalneliu ir pakelti užpakalinę liežuvio dalį prie minkštojo gomurio. Šį pratimą atlikti kurį laiką tyliai, netariant garsų kad negrįžtų blogas įprotis.
- Mokyti, kad vaikas pats savo pirštu spaustų priekinę liežuvio dalį žemyn ir stumdytų kalneliu išriestą liežuvį minkštojo gomurio link.

Garso G tarimo mokymas

- Tarti – DA-DA-DA ir pirštu, mentele ar garsams G mokyti skirtu zonu priekinę liežuvio dalį stumti žemyn ir tolyn, kol užpakalinė liežuvio dalis išsiriečia ir prisiglaudžia prie minkštojo gomurio. Iš pradžių pasigirsta – DIA-DAI-DAI, PO TO – DIA-DIA-DIA ir, pagaliau, - GA-GA-GA.
- Mokant tarti garsą G labai svarbu stebėti, kad liežuvio galiukas neužsiriestų į viršų ir toks netaisyklingas tarimas neįsitvirtintų. Norint geriau matyti liežuvio padėtį, galima pašviesti į burną arba vaiką pasodinti prieš šviesos šaltinį. Tokius netaisyklingus garsus labai sunku diferencijuoti nuo T, D garsų, be to, netrukus vėl grįžtama prie netaisyklingo tarimo.
- Jei ilgai nesiseka išmokyti G garso, patartina atlošti vaiko galvą atgal arba paguldyti jį ant nugaros, kad liežuvio nugarėlė natūraliai pasislinktų atgal. Tariami skiemuo DA. Zonu mentele ar paties vaiko pirštuku stumtelėjus liežuvį gilyn, į burną, pasireiškia apsauginis refleksas. Išsiritus liežuvio nugarėlė paliečia minkštąjį gomurį ir pasigirsta GA.
- Garsui G reikalinga uždaruma susirado, kai, vaikui išsižiojus, ant liežuvio šaknies užlašinama keletas lašų vandens ir liepiama nenuryti. Liežuvis užima padėtį, reikalingą garsui G tarti. Vėliau tai atliekama be vandens.
- Geriau sekasi išmokyti naudojant atraminį garsą N. Tarti – NA-NA-NA, stumti liežuvį tolyn ir užspausti nosį. Pasigirsta – GA-GA-GA. Tai paaiškinama tuo, jog tariant garsą N, minkštas gomurys yra vertikaloje padėtyje ir susidaro palankios sąlygos liežuvio nugarėlei
- Skardų garsą G galima mokyti, remiantis garsu K, prieš jį ištariant garsą N kartu E, È, I garsais – NKE-NKÈ-NKI. Tarimo metu, užspaudus nosį, pasigirsta taisyklingi – GE, GÈ, GI.
- Su garsais È, È, I skardusis G ištariamas lengviau, negu su garsais A, O, U.
- Ant liežuvio galo galima padėti saldainį ir tarti – D garsą. Saldainis pastumia liežuvį tolyn, prie minkštojo gomurio, ir pasigirsta garsas – G. Vietoj saldainio galima laikyti mažą rutuliuką (labai atsargiai, kad vaikas nepaspringtų), pirštą ar kitką.
- Skardaus garso G mokyti remiantis garsu K, įjungus balsą. Tikrinant ranka balso klosčių veikla viena vaiko ranka dedama prie suaugusiojo kaklo, kita – prie vaiko.
- Garso G skardinti gali padėti analoginis metodas, kaitaliojant dusliųjų ir skardžiujų garsų junginių poras (iš anksto neįspėjus vaiko, kol bus mokoma). Tarimo metu visą laiką ranka tikrinama balso klosčių veikla, kad vaikas geriau pajustų dusliųjų ir skardžiujų, kietųjų ir minkštųjų garsų tarimo skirtumas:

AFA – AVA

ASA – AZA

AŠA – AŽA

APA – ARBA

ATA – ADA

AKA – AGA

Garso G tarimas įtvirtinamas įvairiuose junginiuose su balsiais A, O, U, Ū, E, È, I, Y, nes liežuvio užpakalinės dalies sąlytis su kietuoju ir minkštuoju gomuriu, tariant įvairius garsų junginius, labai įvairuoja.

Garso G įtvirtinimas skiemenyse

Kai vaikas išmoksta taisyklingai išstarti garsą **g**, pereiname prie jo mokymo skiemenyse.

ga go gu gū
gai gau guo gui
aga ogo ugu ūgū
go guo gu gū
guo gu gai gau
ge gė gi gy
gia giogiu giū
gei gie gio gi
ege ėgė igi ygy
gie gei gio giu

Garso G įtvirtinimas žodžiuose

Jei vaikas lengvai išitaria garsą **g** skiemenyse, pereikite prie žodžių mokymosi. Pabrėžkite tariamą garsą **g**, stebėkite liežuvio padėtį. Paaiškinkite nežinomų žodžių reikšmes.

Ga- gavo, galas, gano, gatvė, garas, garsas, garbana, gana, gabus, garažas, galiūnas, garuoja, galybė, galūnė, galva, gamta, garnys, garvežys, gardus, garbė, vaga, saga, liga, Palanga, blogas, miega, nuogas, stogas, ragana, pasaga, pyragas, vargas, lakštingala...

Go- gobia, gongas, gobšus, gomurys, ligonis, vagoja, miegojo, begonija, bangos, smilgos, atostogos...

Gu-, gū- guli, gurgia, guma, gulėjo, guvus, guliašas, žmogus, brangus, Sigutė, rogutės, gurgučiai, spirgučiai, lygus, eigulys, agurkas, gūsis, gūžta...

Gai- gaila, gailestis, gainioja, gaisras, gaišta, gaivus, gaivina, ilgai, blogai, langai, ragai, mergaitė, pinigai, laimingai...

Gau- gauna, gaubia, gausmas, gaurai, gausus, gaublys, ragauti, uogauti...

Guo- guolis, guosti, aguona, snieguotas, languotas, speiguota, spanguolė, Danguolė, snieguolė

Minkštojo G' įtvirtinimas žodžiuose

Ge- geria, gena, geras, gedo, gesti, gervė, gelda, gelbėjo, geltonas, genda, gerti, gegužė, genys, gerai, geležis, gegutė, geluonis, genėjo, gepardas, Gediminas, mergelė, uogelė, sagelė, knygelė, bangelė, miegelis, daigelis, sugedo...

Gė- gėrė, gėlė, gėda, gėdina, gėlėtas, mezgėja, blizgėjo, mirgėjo, ilgėjosi, sagė, blizgė, snaigė, slaugė, vynuogė, žemuogė, gervuogė, sraigė, dengė, dilgėlė, degėšiai...

Gi- gina, gilės, gimė, girnos, ginti, gintaras, gilus, giria, gira, giminė, Regina, jurginas, dalgis, Algis, Sargis, Jurgis, mežginys...

Gy- gyre, gysla, gyvas, gyja, gyvatė, gyvena, gyvybė, gyvenimas, gyvūnas, sniegynai, sargyba, valgykla, slaugyti, valgyti, rugys...

Gia-staugia, smaugia, urzgia, burzgia, rugiagėlė, rugiapjūtė...

Gio-, **giu-** segioja, bėgioja, Sargiukas, nagiukai...

Gei-, **gie-** gieda, giesmelė, elgesi, valgei...

Giau-, **giuo-** smagiausiai, ilgiausiai, daugiausiai...

Garso G tarimas priebalsių samplaikose

Gla glo glu gū glai glau

Gra gro gru grū grai grau

Glamžo, glosto, glaustosi, gluosnis, griežtas, gražina, granata, groja, grožis, grobis, grupė, grumstas, grumtynės, grūmoja, grūsti, graužė, graužikas...

Garso G įtvirtinimas sakiniuose

Gandras gaudo varles.

Gytis valgo guliašą.

Gaisrinė važiuoja gesinti gaisro.

Gabija migdo lėlę.

Sigutė valo langus.

Gabrielė valgo uogas.

Mindaugas gauda žuvis.

Virgutė groja gitara.

Agota guli.

Augustas gatvėje valo sniegą.

Gražina mezga.

Jurgis galanda dalgį.

Gelsta rugių varpos.

Gavau dovanų gintarinę sage.

Sigitas valgė žemuogių uogienę.

Sugedo Algio mašina.

Jurgiukui įgėlė bitė.

Žiogelis griežia tarp gėlių.

Rugiuose mėlynuoja rugiagėlės.

Gervė lesa gervuoges.

Garso G įtvirtinimas tautosakoje

Patarlės

Iš guolio nekepsi raguolio.

Darbas žmogaus negadina.

Sava duona už svetimą pyragą gardesnė.
Genys margas, žmogaus gyvenimas – dar margesnis.
Gerai išvirsi, gerai ir valgysi.
Gera prekė pati save giria. Geriau žvirblis rankoje, negu briedis girioje.

Greitakalbė

Gervė pagyrūnė gyrėsi gerą girą gėrusi.

Parengė Šiaulių „Juventos“ progimnazijos logopedė Rasa Kasparienė pagal:

Andrijanova A., Vilkienė S. Garsų tarimas. Kaunas, 1990;

Vilkienė S., Novogrodskienė, Verpečinskienė. Garsų tarimo mokymas. Klaipėda, 2014.